

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discusser

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discusser", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discusser*, udg. af JØRGEN OLRİK , 1919-20, s. XXXVIII. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-falster01-shoot-idm140591136000944.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discusser

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

En særlig gruppe danner de discusser, hvori F. berører forholdet til det andet køn eller refererer selskabelige samtaler med damer, ofte om æmner, der efter vor tids målestok er noget vovede. F. ejer vel ikke helt Holbergs fordomsfrie blik på kvindens stilling og evner i sammenligning med mandens; men hans sunde fornuft og rolige overlæg leder ham dog ofte til forstandig erkendelse af adskillige punkter, hvor kvindens stilling i datiden trængte til at forbedres, og han synes ikke så lidt påvirket af den mere fremskredne kvindetype, som kom ham imøde i geheimerådinde Harboes skikkelse, i hvis selskab på Støvringgård han ofte tilbragte sine ferier. Vel advarer han etsteds (II,6) mod at være for galant mod damerne, da dette ofte efter ægteskabets indgåelse kan have uheldige følger; men i sin omgang med sin »heltinde« og velynderinde synes xxxix

han i hvert fald ikke at have skrevet sig denne regel bag øret, og man har indtryk af, at han befandt sig overmåde vel i den kreds af fornemme og dannede damer, der samledes om den statelige enkefrue på Støvringgård. Det er både alvorlige og spøgefulde æmner, som her drøftes; således refererer F. (I,44) en diskussion om kvindernes arveret, hvori fru Harboe kraftigt taler kvindekønnets sag (jfr. Holbergs stand punkt), og F. kommer hende tilhjulps med en velturneret kompliment. I en anden discurs (I,30) giver en familietragedie anledning til en drøftelse af forældres rådighed over børns ægteskab; også her tager F. afstand fra den strænge gammeldags fastholden af forældreretten i dens fulde omfang; han kan med en vis grund påberåbe sig Christian 5.s Danske lov til forsvar for sit mådeholdne standpunkt, der går ud på, at når forældrene overskrider hvad ret og billigt er, bortfalder børnenes lydighedspligt. Ikke sjældent kommer han i sine bordsamtaler med de fornemme damer ind på noget slibrige æmner, som ovenfor nævnt; det gælder bl. a. hans undersøgelse (I,5) om årsagerne til sødskendes indbyrdes ulighed og til at børn som oftest slægter faderen mere på end moderen; F. hævder, at de overhovedet kun arver den almindelige tilværelse (samt arvesynden) fra forældrene, men ikke de særskilte dyder og laster; begavelsen er en naturgave, et naturligt anlæg; at den skulde skyldes stjernernes gang (det astrologiske standpunkt), latterliggøres som en urimelighed. - Hans drøftelse (I,15) med damerne på Støvringgård om, hvorvidt mandskønnet eller kvindekønnet er mest fordærvet, er også ved sit friske egnet til at vække nogen forbavselse hos nutidslæsere; F. påstår, xl

at kvindekønnet er mændene overlegent ikke alene i dyder, men også i laster. Helt ude i det ækvivokke er hans samtale med damerne (II,35) om et sted i det gamle testamente, hvor mus omtales; F. knytter iøvrigt dertil meget morsomme kulturhistoriske oplysninger om forbandelsesformularer mod mus og lignende utøj og om formelig rettergang imod dem. Af andre discusser, der strejfer ind på noget vovede æmner, kan nævnes hans causeri (II,4) om elskovsforhold mellem dyr og mennesker; hans drøftelse af betimeligheden af offentligt skrifte for lejermål (II,34), hvortil føjes oplysninger om hedningernes kirketugt (d.v.s. udelukkelse af bandsatte fra gudstjeneste), og hans samtale med en jesuit (III,19) om hvorvidt horehuse bør tåles i staten; F. lader jesuiten forsvare skøgevæsenet som en art offentlig sikkerhedsforanstaltning, men tager selv afstand derfra. - Stundom forfalder han til snurrige eller skurrile æmner; herhen hører f. eks. hans drøftelse (II,56) af årsagerne til sådanne idiosyncrasier som f. eks. hans egen modbydelighed for fingerbøl; oprindelsen til sligt mener han at måtte søge hos mødrene eller ammerne under svangerskabet eller diegivningen; men sin forkærlighed for kattermusik tilskriver F. dog snarest en fejl i indbildningskraften. Til denne gruppe kan også regnes hans grovkornede spøg over en gammel kones giftermål med en ung mand (I,28) og betragtninger over det upassende i slige ulige ægteskaber, som er nær i slægt med den gamle meget saftige humanistiske satire, således som denne f. eks. ved 17. århundredes midte dyrkedes herhjemme af Lauremberg; endvidere hans spøgefulde forslag om anskaffelse af kirkehunde til værn mod kirkeran (II,21), og hans xli referat af en fingeret månerejse, hvormed et lystigt selskab har en forskruet særting til bedste (III,28); denne sidste discurs har jo forøvrigt sin interesse ved sit med Gullivers og Niels Klims æventyrlige rejser fjærnt beslægtede æmne. - Noget i familie hermed ved sit litterære præg er II, 12, et forarbejde til hans rimede danske satire »Verden et Dolhus« og typisk for hans slægtskab med den ældre humanismes satiriske værker, dem han jo i det hele står betydeligt nærmere end Holberg (jfr. ovenfor, s. XVIII).